

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-104>

УДК 336.7:330.35

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ БУРЯКОЦУКРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

THEORETICAL ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL POTENTIAL OF THE BEET SUGAR SUB-COMPLEX OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Трусова Наталя Вікторівна

доктор економічних наук, професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9773-4534>

Данилишин Михайло Степанович

аспірант,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4738-1217>

Trusova Natalia

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

Danylyshyn Mykhailo

National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics"

У статті розглянуто теоретичні аспекти розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу України в умовах євроінтеграції. Обґрунтовано, що переорієнтація бурякоцукрового підкомплексу України на європейський напрямок дозволяє адаптувати його фінансову складову до методів, важелів та інструментів фінансової системи, яка об'єднується в цілісну та підпорядковану структуру, забезпечуючи злагодженість усіх її елементів, що інтегруються із зовнішнього (європейського) до внутрішнього середовища, формуючи системність функціональної компоненти окремої галузі за допомогою та під впливом факторів, що швидко змінюють платформу фінансового потенціалу на новий якісний рівень розвитку. Визначено основні підходи до розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу. В симбіозі категоріального апарату визначено нову дефініцію «фінансовий потенціал бурякоцукрового підкомплексу».

Ключові слова: фінансовий потенціал, фінансові інструменти, бурякоцукровий підкомплекс, джерела фінансування, «зелені», фінанси, євроінтеграція.

The article examines the theoretical aspects of the development of the financial potential of the sugar beet sub-complex of Ukraine in the conditions of European integration. It is substantiated that the reorientation of the sugar beet sub-complex of Ukraine in the European direction allows to adapt its financial component to the methods, levers and tools of the financial system, which is combined into a coherent and subordinate structure, ensuring the coherence of all its elements, which are integrated from the external (European) to the internal environment, forming the system of the functional component of a separate industry with the help and under the influence of factors that quickly change the platform of financial potential to a new qualitative level of development. The main approaches to the development of the financial potential of the beet sugar sub-complex have been determined. In the symbiosis of the categorical apparatus, a new definition of "financial potential of the brown-sugar sub-complex" is presented. It has been proven that the financial potential of the sugar beet sub-complex is a complex multifaceted structure that embodies functional components and their elements that can be used to implement innovations, accumulate assets as reserves or stocks for future periods. This orientation of financial potential is a synthesis of the characteristics of features such as "asset", "reserve",

"stock". It is substantiated that the integration of European institutions into the institutes for the development of the beet-sugar sub-complex surrounding the agricultural production branch and the sugar branch of the food industry, in the parameters of "consumers, competitors, suppliers, infrastructure, financial relations", allows to combine them into a single system and expand the functions "external market signals" of financial potential. External market signals are equated with financial indicators to determine the optimal criteria for the formation of added value and balance the stimulating factors and destimulating factors of "green" finance, which identify the real possibilities of financial resources for the requirements of European institutions.

Keywords: financial potential, financial instruments, beet sugar sub-complex, sources of financing, "green", finance, European integration.

Постановка проблеми. В умовах нестабільного макроекономічного фону в Україні, який має інтенсивні риси деформації фінансових можливостей аграрного виробництва та цукрової галузі харчової промисловості на теренах воєнного конфлікту в країні, вимагає від уряду формування дієвої конструкції фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу. Ця необхідність має об'єктивні причини, оскільки відтворення фундаменту фінансових відносин при втраченій здатності бурякоцукрового підкомплексу максимально узгоджувати матеріальні і фінансово-вартісні процеси та забезпечувати пропорційність залучення й використання фінансових ресурсів вимагає адаптивних важелів стабільного розвитку.

Обґрунтування теоретичних засад розвитку фінансового потенціалу має відбуватись в безперервному процесі виробництва та відновлення джерел фінансування активів для посилення фінансової рівноваги та прибуткового результату діяльності. Ця аксіома підсилюється в обставинах євроінтеграції та прискорення впливу інноваційних технологій у господарському середовищі, коли фінансові ресурси стають найбільш рухливим економічним активом, окреслюючи реальні та приховані можливості суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу на внутрішньому та зовнішньому ринках в динамічному європейському просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і методологічним проблемам розвитку фінансового потенціалу, основним методам оцінки й аналізу факторів впливу та шляхам його зміцнення присвячено праці З. Герасимчук [3], Я. Жаліла [5], К. Іоненко [6], О. Кириленко [7], В. В. Корнеєв [8], О. М. Ковалюк [9], С. Онишко [10], В. М. Опарін [11]. Концептуальні аспекти розвитку фінансового потенціалу з акцентом на проблеми управління фінансовими ресурсами в економічних системах галузей агропродовольчого підкомплексу внесли В. Г. Боронос [1], М. А. Височина [2], О. В. Хістева [13],

С. С. Шумська [14]. Однак у вітчизняній економічній літературі все ж бракує наукових розробок, присвячених питанням обґрунтування взаємозв'язку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу із монетарним та реальним сектором, в контексті зміни моделі соціально-економічного розвитку держави при співробітництві із європейськими партнерами задля гармонійного конструювання фінансово-кредитної політики суб'єктів в системі господарської діяльності.

Формування цілей дослідження. Метою дослідження є розгляд теоретичних аспектів розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу України в умовах євроінтеграції та визначення в симбіозі категоріального апарату нової дефініції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переорієнтація бурякоцукрового підкомплексу агропродовольчого сектора України на європейський напрямок розвитку дозволяє адаптувати його фінансову складову до методів, важелів та інструментів фінансового потенціалу, який з часом змінює лише свій статус, а не свою сутність. Залежно від того, які зв'язки існують між його структурними елементами, їх цілісність формує життєздатну систему, що відіграє важливу лімітуючу роль у розвитку фінансового потенціалу [4, с. 42; 23, с. 171], перетворюючи взаємозв'язок його функціональних складових в підпорядковані компоненти зовнішньому (європейському) та внутрішньому середовищу (рис. 1).

Представники посередницького підходу зазначають, що банківський сектор і фінансові ринки виступають посередниками між тими, хто має резерв фінансових ресурсів (переважно домогосподарства), і тими, хто має дефіцит фінансових ресурсів (під якими переважно розуміють суб'єктів бурякоцукрового підкомплексу та державу). Завдяки взаємозв'язку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу та банківського сектору трансформується обсяг фінансових ресурсів, їх умови, ризики, а отже конфлікт інтересів інвесторів

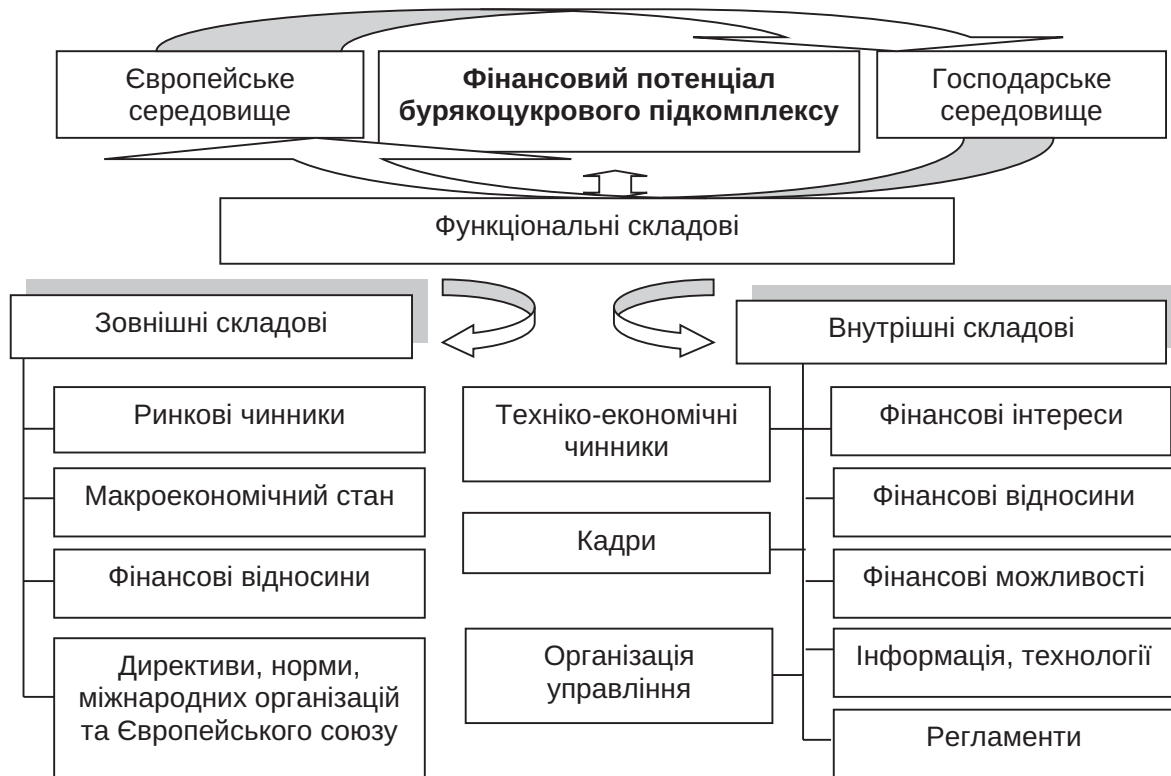

Рис. 1 Функціональні складові фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу

Джерело: удосконалено за даними [4; 22]

на фінансові ресурси та позичальників скорочується [14, с. 57; 21, с. 5-6].

Представники функціонального підходу, насамперед Г. Кальво, Я. Френкель, деталізували визначення посередницького підходу до формування фінансового потенціалу за такими напрямками [16, с. 140]: забезпечення шляхів переміщення джерел фінансових ресурсів у часі, через державні кордони та з однієї до іншої галузі бурякоцукрового підкомплексу; розвиток методів управління ризиками; надання методів проведення розрахунків, що сприяють торгівлі; розвиток механізму об'єднання джерел фінансування та розмежування власності на різних підприємствах; постачання цінової інформації, що дає змогу координувати децентралізований процес прийняття рішень у різних галузях економіки. Поділяючи думку Г. Кальво та Дж. Френкеля про те, що банківський сектор сприяє переміщенню джерел фінансування між галузями, Р. Левін, П. Агіон, С. Дурлауф пропонують своє бачення побудови фінансового потенціалу в євроінтеграційному середовищі. Зокрема, виділяють п'ять напрямів [19, с. 869]: надання інформації про реальні інвестиції та розподіл джерел фінансових ресурсів; моніторинг інвестицій та корпоративне фінансове

управління; диверсифікація та управління ризиками; мобілізація резервів фінансових ресурсів; сприяння обміну товарами та послугами.

П. Хартманн, Ф. Хайдер, Е. Папайоанну, М. Дука поділяють думку про те, що основа посередництва і трансформації проявляється в трансформації резервів фінансових ресурсів в інвестиції. Вони зазначають, що фінансовий потенціал дає змогу вирішувати наступні завдання [18, с. 11–14]: зменшення інформаційної асиметрії: добре функціонуюча система зменшує кредитні обмеження, які виникають у результаті ризику несприятливого відбору; зменшення протиріч, які виникають між тими, хто надає фінансові ресурси (інститути фінансової підтримки), і тими, хто використовує фінансові ресурси (наприклад, суб'єкти аграрного виробництва та цукрової галузі харчової промисловості), а також між позичальниками та кредиторами (моральний ризик) за допомогою ефективного корпоративного управління та ефективною правовою системою; забезпечення мобілізації резервів фінансових ресурсів та їх трансформації; забезпечення покращення фінансування виробничо-технологічного процесу шляхом використання овердрафту.

Необхідним орієнтиром для подолання суперечних наукових трактувань з питань розвитку та активізації фінансового середовища вітчизняного бурякоцукрового підкомплексу, є методологічний підхід щодо якісних ознак об'єкта фінансів, який детерміновано у нормативних актах фінансової кредитної допомоги від МВФ, директивами та нормами фінансового регулювання економіки від Комісії європейського співтовариства, ОЕСР, ООН і Світового банку для коригування стандартів Системи національних рахунків. Стандарти визначають рух фінансових ресурсів у рамках певного підкомплексу агропродовольчого сектора, а об'єктом фінансів визнано фінансові інструменти, які регламентують утворення фінансових активів та фінансових зобов'язань або інструментів у вигляді акцій. Класифікаційною ознакою фінансових інструментів затверджено фінансові активи (ресурси) або інші (умовні та похідні) фінансові інструменти [23, с. 172].

Множина елементів в структурі фінансового потенціалу стикається із масштабними викликами, які сконцентровані в зовнішньому середовищі та зменшують обсяги заощадження інвестиційних ресурсів для довгострокового зростання прибутковості та стабільності функціонування галузей бурякоцукрового підкомплексу [12, с. 101]. В країнах ЄС стратегічні інструменти фінансового розвитку галузей агропродовольчого сектора закладені у ланцюгах формування доданої вартості, забезпечують акумулювання та розподіл джерел фінансування із акцентом на концепцію всебічної трансформації інклюзивних доміантних драйверів фінансового потенціалу, таких як: циркулярна ефективність використання «зелених» інвестицій, вибір компліментарних технологій «зелених» фінансів для масштабного ланцюга захисту фінансового капіталу від глобальних викликів та впровадження нової доктрини щодо відтермінування ефекту на забруднення навколишнього середовища [20].

На цих засадах, ООН та ОЕСР пропонує Україні інструменти розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу постійно оновлювати, оскільки нова парадигма європейської моделі фінансового розвитку певної галузі із циркулярним ефектом «зелених» інвестицій дозволяє акумулювати та розподіляти їх в пріоритетні проекти екологізації для покращення якості навколишнього

середовища, сприяння ефективності використання власних та бюджетних ресурсів на фінансування галузево-територіальних дестинацій в ЄС із виробництва харчових продуктів [17].

З позиції комплексного (ефективного) підходу щодо розвитку галузей агропродовольчого сектора економіки країни, запропоновано авторську інтерпретацію терміну «фінансовий потенціал бурякоцукрового підкомплексу», під яким слід розуміти систему фінансових відносин між суб'єктами галузі аграрного виробництва та цукрової галузі харчової промисловості з приводу комплексного формування, розподілу та використання фінансових ресурсів з акцентом на збереження зв'язків в інтегрованій системі цільових параметрів прибутковості та стабільності, адаптивних до регуляторних важелів агропродовольчого сектора економіки, спроможних зберігати вартісні властивості структурних компонентів, здатних виконувати дії з мобілізації фінансових можливостей та забезпечувати функціональність за умови динамічності змін зовнішнього (європейського) і внутрішнього середовища у теперішньому часі та у перспективі.

Висновки. Таким чином, оптимальним підходом для комплексного відображення теоретичних аспектів розвитку фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу є поєднання макроекономічного, посередницького та функціонального підходів. Причому структурну основу складають суб'єкти – держава, підприємства, що обслуговують галузі виробничо-технологічного процесу, банківський сектор, домогосподарства, які вступають у функціональні відносини (бюджетні, інвестиційні), які проявляються і реалізуються через формування фінансових ресурсів та джерел фінансування. Розкриття сутності фінансового потенціалу бурякоцукрового підкомплексу, важливе не лише з позицій активізації можливостей дії взаємопов'язаних елементів, але і їх якісних характеристик для забезпечення інтегрованої та ефективної діяльності галузі аграрного виробництва з цукрової галузу харчової промисловості. Для окреслення складової фінансового потенціалу використовується вказівка на характер її походження та передбачає створення функціональних елементів за приналежністю та здатністю виконувати роль генератора взаємодії факторів для досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей бурякоцукрового підкомплексу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боронос В., Карпенко І. Аналіз економічного змісту фінансового потенціалу регіону. *Схід*. 2011. № 1(108). С. 32–36.
2. Височина А. Формалізація науково-методичного підходу до оцінювання рівня використання фінансового потенціалу регіонів України. *Механізм регулювання економіки*. 2014. № 4. С. 148–154.
3. Герасимчук З. В., Вахович І. М., Камінська І. М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: монографія. Луцьк : Надстир'я, 2006. 220 с.
4. Гуторов О. І., Ковальова О. В. Формування та функціонування бурякоцукрового підкомплексу області: стан та перспективи розвитку. Харків : Міськдрук, 2011. 190 с.
5. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика. Київ : НІСД, 2003. 368 с.
6. Іоненко К. В. Формування поняття «фінансовий потенціал регіону» та визначення його структури. *Економіка: проблеми теорії і практики*. 2004. № 194. С. 782–792.
7. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. Теорія і практика бюджетних інвестицій: монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2007. 288 с.
8. Корнєєв В. В. Фінансові посередники як інститути розвитку: монографія. Київ : Основа, 2007. 192 с.
9. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): монографія. Львів : Видавничий центр Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2002. 396 с.
10. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: монографія. Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. 434 с.
11. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): монографія. Київ : КНЕУ, 2006. 240 с.
12. Трусова Н.В., Пристемський О.С., Мельник Л.В., Дума В.Л. Фінансові потоки та їх вплив на формування високоліквідних активів підприємств. *Збірник Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2022. № 1(45). С. 99–105.
13. Хістева О. В. Фінансовий потенціал регіону: теорія і практика. *Торгівля і ринок України*. 2012. № 34. С. 569–576.
14. Шумська С. С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки. *Фінанси України*. 2007. № 5. С. 55–64.
15. Acsinte S., Verbeek A. Access-to-finance conditions for Projects supporting Circular Economy. InnovFin Advisory. Luxembourg. 2015. URL: https://www.eib.org/attachments/pj/access_to_finance_study_on_circular_economy_en.pdf
16. Calvo G., Frenkel J. Credit Markets, Credibility and Economic Transformation. *Journal of Economic Perspectives*. 2011. Vol. 35(2), 139–148.
17. Financing Circularity: Demystifying Finance for Circular Economies. UNEP Finance Initiative. 2020. URL: <https://www.unepfi.org/publications/general-publications/financing-circularity/>
18. Hartmann P., Heider F., Papaioannou E., Duca M. (2007). The role of financial markets and innovation in productivity and growth in Europe. Occasional paper series. *European Central Bank*, 72, 1–51.
19. Levine R., Aghion P., Durlauf S. Finance and Growth: Theory, Evidence, and Mechanisms. *The Handbook of Economic Growth*. Amsterdam: North Holland, 2005. 177 p.
20. Mobilizing Financing for the Circular Economy. URL: https://unece.org/sites/default/files/2023-04/circular-step%20mobilizing%20financing-%204.28.2023_0.pdf
21. Schmidt R., Hryckiewicz A. (2006). Financial Systems – Importance, Differences and Convergence; Institute for Monetary and Financial Stability. *Working Paper Series*. 2006. Vol. 4. pp. 1–32.
22. Trusova N. Systemic factors of projected financial potential of business entities. *Economic annals – XXI*. 2016. Vol. 161(9-10). P. 61–65.
23. Trusova N. V., Prystemskiy O. S., Hryukivska O. V., Sakun A. Zh., Kyrylov Yu. Y. Modeling of system factors of financial security of agricultural enterprises of Ukraine. *Regional Science Inquiry*. 2021. Vol. 13(1). pp. 169–182.

REFERENCES:

1. Boronos V., Karpenko I. (2011). Analiz ekonomichnoho zmistu finansovoho potentsialu rehionu [Analysis of the economic content of the financial potential of the region]. *Skhid*, no. 1(108), pp. 32–36.
2. Vysochyna A. (2014). Formalizatsiia naukovo-metodychnoho pidkhodu do otsiniuvannia ravnivny vykorystannia finansovoho potentsialu rehioniv Ukrainy [Formalization of the scientific and methodical approach to assessing the level of utilization of the financial potential of the regions of Ukraine]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, no. 4, pp. 148–154.

3. Gerasimchuk Z. V., Vakhovich I. M., Kaminska I. M. (2006). Finansova polityka staloho rozvytku rehionu [Financial policy of sustainable development of the region]. monograph [monograph]. Lutsk: Nadstyria. 220 p. (in Ukrainian)
4. Gutorov O. I., Kovalyova O. V. (2011). Formuvannia ta funktsionuvannia buriakotsukrovoho pidkompleksu oblasti: stan ta perspektyvy rozvytku [Formation and functioning of the sugar beet subcomplex of the region: state and development prospects]. Kharkiv: Miskdruk. 190 p. (in Ukrainian)
5. Zhalilo Ya. A. (2003). Ekonomichna stratehiia derzhavy: teoriia, metodolohiia, praktyka [Economic strategy of the state: theory, methodology, practice]. Kyiv: NISD. 368 p. (in Ukrainian)
6. Ionenko K. V. (2004). Formuvannia poniattia «finansovyi potentsial rehionu» ta vyznachennia yoho struktury [Formation of the concept of "financial potential of the region" and definition of its structure]. *Ekonomika: problemy teorii i praktyky*, no. 194, pp. 782–792.
7. Kirylenko O. P., Malynyak B. S. (2007). Teoriia i praktyka biudzhethnykh investytsii [Theory and practice of budget investments]. monograph [monograph]. Ternopil: Ekonomichna dumka. 288 p. (in Ukrainian)
8. Korneev V. V. (2007). Finansovi poserednyky yak instytuty rozvytku: monohrafiia [Financial intermediaries as development institutions]. monograph [monograph]. Kyiv: Osnova. 192 p. (in Ukrainian)
9. Kovalyuk O. M. (2002). Finansovyi mekhanizm orhanizatsii ekonomiky Ukrainy (problemy teorii i praktyky) [The financial mechanism of the organization of the economy of Ukraine (problems of theory and practice)]: monograph [monograph]. Lviv: Vydavnychiy tsentr Lvivskoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Franka. 396 p. (in Ukrainian)
10. Onyshko S. V. (2004). Finansove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku [Financial support of innovative development]. monograph [monograph]. Irpin: Natsionalna akademiia DPS Ukrainy. 434 p. (in Ukrainian)
11. Oparin V. M. (2006). Finansova systema Ukrainy (teoretyko-metodolohichni aspekty) [Financial system of Ukraine (theoretical and methodological aspects)]. Kyiv: KNEU. 240 p. (in Ukrainian)
12. Trusova N. V., Prystemskyi O. S., Melnyk L. V., Duma, V. L. (2022). Finansovi potoky ta yikh vplyv na formuvannia vysokolikvidnykh aktyviv pidpriemstv [Financial flows and their influence on the formation of highly liquid assets of enterprises]. *Zbirnyk Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky)*, no. 1(45), pp. 99–105.
13. Histeva O.V. (2012). Finansovyi potentsial rehionu: teoriia i praktyka. Torhivlia i rynek Ukrainy [Financial potential of the region: theory and practice]. *Trade and market of Ukraine*, no 34, pp. 569–576.
14. Shumska S. S. (2007). Finansovyi potentsial Ukrainy: metodolohiia vyznachennia ta otsinky [Financial potential of Ukraine: methodology of definition and assessment]. *Finansy Ukrainy*, no 5, pp. 55–64.
15. Acsinte S., Verbeek A. (2015). Access-to-finance conditions for Projects supporting Circular Economy. InnovFin Advisory. Luxembourg. Available at : https://www.eib.org/attachments/pj/access_to_finance_study_on_circular_economy_en.pdf
16. Calvo G., Frenkel J. (2011). Credit Markets, Credibility and Economic Transformation. *Journal of Economic Perspectives*, no 35(2), pp. 139–148.
17. Financing Circularity: Demystifying Finance for Circular Economies. (2020). UNEP Finance Initiative. Available at: <https://www.unepfi.org/publications/general-publications/financing-circularity/>
18. Hartmann P., Heider F., Papaioannou E., Duca M. (2007). The role of financial markets and innovation in productivity and growth in Europe. Occasional paper series. *European Central Bank*, no. 72, pp. 1–51.
19. Levine R., Aghion P., Durlauf, S. (2005). Finance and Growth: Theory, Evidence, and Mechanisms. *The Handbook of Economic Growth*. Amsterdam: North Holland. 177 p.
20. Mobilizing Financing for the Circular Economy. (2023). Available at: https://unece.org/sites/default/files/2023-04/circular-step%20mobilizing%20financing-%204.28.2023_0.pdf
21. Schmidt R., Hryckiewicz A. (2006). Financial Systems – Importance, Differences and Convergence; Institute for Monetary and Financial Stability. *Working Paper Series*, no 4, pp. 1–32.
22. Trusova N. (2016). Systemic factors of projected financial potential of business entities. *Economic annals – XXI*, no. 161(9-10), pp. 61–65.
23. Trusova N. V., Prystemskyi O. S., Hryvkivska O. V., Sakun A. Zh., Kyrylov Yu. Y. (2021). Modeling of system factors of financial security of agricultural enterprises of Ukraine. *Regional Science Inquiry*, no. 13(1), pp. 169–182.